

החייל התורכי

(כראשיתה של תורכיה החדשה)

בארץ הליבנט, האויב אף הוא מגוון דוגמת הארץ עצמה. אני כשלעצמי לא נזדמן לי ללחום לא בכדוים שוכני אזור הפרת אף לא בכורדים, ולפיכך אצמצם את דיוני בארבעה הסוגים** דלקמן:

החייל התורכי הסדיר, איש הצ'טה, או החייל התורכי האי-סדיר, (צ'טניק" אצל הסלטים; החרגום המדויק - מתנדב) איש הכנופיה הערבי מסוריה, ולבסוף - איש ההרים העלווי***. כל אחד מיריבינו אלה שונה לכאורה תכלית שנוי משאר השלשה במזגו, בארגונו, בצידודו ובטקטיקה שבה הוא נקט לפי צו מפקדיו או מתוך דחיפה פנימית****. עם התפתחות מלחמת הליבנט, הלכו הבדלים אלה ונשתבשו, אם כי אין לאמר כי נעלמו כליל. ואם כי אין לערבב בתמונה הכוללת את ארבעת הסוגים, את שני הקצוות - מצד אחד החייל התורכי הסדיר ולעומחו איש ההרים העלווי - הרי מעברים סמויים והדרגים משושטשים יובילונו מן הראשון, הנלחם בסקודה כימאל והנתון למשמעת ה"יסק"***** עתיקת-היומין, אל האחרון המוסת ע"י כוהני דתו המסתורית למלחמת-מצוה לעמו ולאמונתו. החייל התורכי, כסדיר כו'גדרם, הוא בלי כל ספק חייל טוב מאוד; דבר זה ידוע מתמיד. כוחו ופשטות הרגליו היו למשל; הסתפקותו במועט ויכלתו הרבה לשאת כל סבל שחררו את מפקדיו כמעט כליל מדאגות ההספקה המטרדיות, ורוח המשמעת הפסיבית שבו התירה להם לצוותו על הכל. בגלל אדיקותו בדתו, שלא נתערערה, השלים ללא רטון עם כל מחסור, סצעי גוף ואף עם המות. לפנינו האכר האנטולי על כל סגולותיו המסרתיות, סגולות שלא נפגמו לא ע"י אלכוהול ולא ע"י חיי מותרות. נלחם הוא חייל זה במשך עשר שנים, ללא גופש וללא תועלת גדולה. כאוהב שלום ואף רך המזג היה שב ברצון אל מחרשתו הפשוטה, אך בקרוא לו דתו, או ה"יסק" יאחו בנשק, אמנם בלי תשוקה יתרה, אך באותה הכנעה איתנה לגורל זבאותו חוש-המשמעת העמוק שהיוו תמיד כוחם, ולעתים אף גדולתם, של בני עותמן. הבה נבחון את תכונותיו הצבאיות כשלעצמן:

ראשית, שולט הוא ברוחו שליטה גמורה, יכולנו להתבונן אליו חפשית בדצמבר 1921, בעת פנוי עמדת המשמר הצרפתית הגדולה האחרונה בקיליקיה - עותמניה (Osmanie). פלגה גדולה של ז'נדרמים תורכים ישבה פה במשך שלושה שבועות במחיצה אחת עם חיל-המצב הצרפתי, שהיה מורכב מקלעי אלג'יר, על אף דתם המשותפת לא נועדו הקבילים והתורכים תכופות, דבר

* מתוך ספרו: "הסקטיקה בליבנט".

** הדרוזים - הם ענין לדיון במיוחד.

*** על זה האחרון - ראה ב"מערכות" חוב' ח' - המער.

**** בחוברות הכאות של "מערכות" עוד ינתנו פרקים על הסוגים שפורטו כאן. - המער.

***** החוק והפקודה - מושג שנשמר מימי צ'ינג'י-תאן ושימור-לנג ועד לכמאל.

שלא היה בו מן המפתיע. זכר התורכי באלג'יר לא היה לברכה. בני הונדרמים התורכים נמצאו דוברי ערבית. שום חיץ לא הסריד בין שני המחנות הסמוכים ובקונאק (ארמון או בית-שלטון תורכי) אחד שוכנו בחדרי נפרדים תחנת משטרה תורכית וכמה משרדים צרפתיים. ואף על פי כן לא אירע שום מאורע, שום תגרה. גם הסקרנות לא היתה מרובה, אף לא מצד הילדים הבוגרים הללו, מצד קלעינו, פרט לשעת מסדר הפלוגה התורכיה על כל קציניה, שבה הסתכלו אנשינו תוך שתיקה. בכלכלתם הזעומה ש מעט בורגול (דיסת-חטים גסה זו, שאין להשוותה לקוסקוס-הסלת הטעי שהוא מאכלם הלאומי של בני צפון אפריקה), לא יכלו התורכים להדמו לצרפת, שהשכיחה מאז ומתמיד להגיש קערה גדושה לכל אנשי שרותה אולם שום רושם לא ניכר בפניהם. נגזר עליהם שלא לשים לב לצרפתי ולמנוע כל חכוך, ואמנם נמנע כל חכוך, מה שמשנה כבוד לשני החייליו כאחד, ואשר יתמה לו כל היודע את מוגו הרגוני של הקביל, אכן, התעמול האיסלמית כנראה טפלה בהם, אך ללא הצלחה יתירה. לא אירעו אלא שם מקרי מכירת נשק ומקרים אלה לא גררו אחריהם כל תוצאות. יורשה ל צייין, בקשר לזה, מעשה שהיה, אשר אף על פי שאינו שייך לעצם הענין הרי הוא עשוי להפיץ אור על עולמו הרוחני של הקלע בעיני חברי הקציני שיקראו עוד לשרת בצבא הילידים.

לא עברו ימים רבים מאז באו התורכים לעותמניה, והנה נעלם סמל קלעים קשיש, בעל אות הצטיינות צבאי, וקרוב לגיל הפנסיה. באותו זמן נעלב גם רובה וקרבין-לפל. החקירה העלתה כי הלז פותה ע"י התורכים לעזוב א משרתו, קרוב לודאי שהיתה כאן יד אשה באמצע. הסמל הוכרו צריק (דורטיר) יומים לפני תאריך הפנוי ע"י הצרפתים הביאה הרכבת מעדנה לעותמני את השניש הזקן חמוש רובה, קרבין וילקוט תפוח ביותר, תחת משמר ס קצין צרפתי. פניו היו רעים מאד ונראה כי סבל במכתב שנכתב ע"י משר המפקדה בעדנה צויין, כי הופיע בפניהם מרצונו הטוב וכי הם גאלצ להשהותו במקום במשך עשרים וארבע שעות עד חלוף התקפת קדחת עזו הסמל שפותה ע"י הכמאליים שם פניו לעבר מַרְש בלוית תורכי. בהגיע להרים הרגיש אם לא מוסר כליות, הרי לפחות רגש של חרטה. בקור רי ירה בחברו שני כדורי רובה והרגו בדקירת פגיון. אחרי זה - מעשה קלע גמור - הפשיט את קרבנו את חזיתו רווי-הדם וארוה בילקוטו כאות וסימ למה שעשה. היות ולא ידע את הסביבה שבה נמצא, שם פעמיו דרומה, הל בלילות, חצה אפיקי נחלים ואחרי עשרת לילות נודדים הגיעה לסביבו עדנה כל עוד גפשו בו. אנו חקוה כי בית הדין הצבאי נהג בו בחסד. בדברנו שוב על הונדרמריה התורכית, סבורני כי מן המועיל הו להגדיר את תפקידה וערכה. אין השם 'ג'ונדרמריה' צריך להטעותנו. א היא דומה למשטרת ארצות המערב שוחרת השלום אלא בשמה בלבד. א. ערכה המספרי של משטרת כל מדינה הוא ביחס הפוך לרמת המוסרית והחברתית של תושביה. שנאת הגזע והדת, השוד הנפרץ ועוד כמ

וכמה גורמים, הם הסיבה לגדלה העצום של ה'זנדרמריה התורכית בכל הזמנים (100.000 איש במשטר החמירי, ולמעלה מ-72.000 - עוד בשנת 1911).
ב. ארגונה של 'זנדרמריה זו הוא צבאי הרבה יותר מאשר בארצות המערב. מורכבת היא מבטליונים ומרגימנטים המרוכזים, בדרך כלל, בקסרקטין והמחולקים על פני רחבי המדינה בפלגות טקטיות ולא בכחות בנות 5 או 6 'זנדרמים.

בהיותה מרכבת מגברים מלומדי מלחמה בגיל הכח, היותה יסוד חשוב בצבא התורכי. עם היותה יותר יציבה, הרי היה בה גם מקלות התנועה של הכנופיות, שהן יריביה בעתות שלום, ואשר - כפי שנראה להלן - שמשו לה, במסעות המלחמה האחרונים, חיל-עזר נגד האויב המשוחרף - הנוצרים.
בעתות מלחמה שמשה ה'זנדרמריה חיל לוחם ולא משטרה צבאית כלבד. בדרדנלים נתקלו הצרפתים בדיווייה מצוינת, מורכבת מ'זנדרמים, שנקל היה להכירם לפי מדיהם התכולים, ואשר אומנו ע"י אינסטרוקטורים אירופיים שהוטלו על תורכיה בתוקף המעצמות. התלמידים לא הכיזבו, ולמוריהם היה סיפק לדון על כך מתוך הנסיון...

ג. תפקידה הפוליטי היה עצום. נסתפק בציון כללי היה זה כוח נתון למרות פקידי השלטון המקומיים ואף נאמן להם לתלוטין. הודות לה - זרק לה - יכלו אלה להחזיק מעמד בכמה נפות. הקצינים שונים מאד בערכם, אך על פי רוב הם בינוניים. הדבר מתבאר מתוך אופן גיוסם והשרות הנדרש מהם. אך הממשלה הכמאלית העמידה בראש היחידות שחזרו וכבשו את קיליקיה מספר קצינים 'מקתבלי', כלומר קצינים שגמרו בתי ספר, שמוצאם מן הצבא הסדיר, ואשר צורתם והלוחם מעידים עליהם ללא ספק, שנבחרו כדי לעשות רושם רצוי על הצרפתים.

ואשר לאנשיהם, הרי היו אלה על פי רוב גברים רמי קומה וחסונים, פרוץ של עיט, סימן מובהק לגזע עותמאנלי טהור: עצמות לחיים בולטות, עדות למוצאם המונגולי, אף נמרץ ומעוקם, על פי רוב, מעל לשפם שחור ושמוט; שחומים הם כאנשינו, אך צבע פניהם צהוב יותר, צנומים הם כמותם אך פחות מעודנים, תנועותיהם גמישות פחות ומצעדם כבד יותר, גורתם פחות חטובה וגרמיהם רחבים.*

אנשים אלה, בעלי צורה צבאית מובהקת, היו לבושים לבוש אחיד לגמרי - דוגמת הבטליון בן 800 ה'זנדרמים שכבש באותה תקופה את עדנה. בתור כסוי ראש שמש להם לא טולפאק עשוי עורות-גדיים ולא אותו כובע מחודר מזור, בעל השולים המתקפלים, שהומצא ע"י אַנְוֹר-פחה. אלא כובע חקי קשות, חדש לגמרי, דומה לקפי אוסטרי חסר מצחה, המקושט בחלקו הקדמי בחצי סהר וכוכב עשויים נחושת. אותו סמל התנוצץ גם על אשפות הכדורים המוחזקים ברצועת עור שחורה. הזיון היה מקובץ מכל הסוגים, אך במצב טוב למדי. ברור היה, כי הפלגה וכן הקצינים שפקדו עליה הם מן

* ידוע כי הקלע האלגירי מתפתח די מאוחר, בהשפעת התזונה המספקת בצבא והתרגילים הזקוקים. נקל להבדיל את הותיק מן boujadi (הטירין), בקומתו הזקופה ובכספיו הרחבות.

המובחר. הרושם שעשו - רושם יחסי כמובן - היה של סדר נאה ושל שטור טוב, דבר שאינו מצוי כל עיקר בחייל התורכי, ואפילו בקושטא. אך גם בהיותו לבוש בלויי סחבות, כפי שראינוהו בשנת 1904, בעת המרד המקדוני, לא עשה החייל התורכי מעולם רושם מגוחך. נוסף על נקיון נשקו שמר הוא גם על נקיון גופו, הודות לטבילות (שהמוסלמי מצווה עליהן) ולבקוריר ב„חמאם“ (מרחץ תורכי) הנמצא בכל עיר ואף הקטנות ביותר. „קרוע ובלוי - וכלו אומר חשיבות“ - משפט ציורי זה, שהוא במדת-מה קולע - הוציא עליו הקפיטן קסן* במלחמת קרים. אמנם השרות הפנימי נראה מצומצם למדי. סגני הקצינים אין להם תפקיד ניכר. התנהגות המשמרות הוגנת, אך לא יותר מזה. בדרך כלל - צבא טוב ונאה: חייל עני - אך לא עלוב כל עיקר.

וסגולות צבאיות אלו מה ערכן בקרב? במלים אחרות: חייל תורכי זה, כפי שראינוהו בעתות שלום ובשעת כבוש, כיצד יעמוד באש האויב? הוא אמיץ לב, ולא חסר לו גם האומץ לעבור להתקפה אם קציניו יתנו „לו פקודה ומופת. למרות הקריאות „אללה“ שהוא קורא, אינו מתלהב בשעת ההתקפה - שלא כערבי בן צפון אפריקה; לעומת זאת אין אולי לראות בר את החולשות החולפות המצויות בזה האחרון. הוא אינו מצטיין גם ברות התוקפנית-הזועמת האינדיבידואלית אשר לברברי, ולמרוקני בפרט. רק לעתים רחוקות הוא מחדש את התקפותיו או מביאן לידי גמר. כללו של דבר: יש בו פחות מאשר בקלעינו מסגולות התוקפן. יחד עם זה מסוגל הוא - ואולם פחות מאיש ה„צ'טה“ - לנסות את כוחו בהתנפלות-פתע ואף להצליח בה. בדרדנלים ובעינטאב הוכיח כי מסוגל הוא להתקפות ולגיחות-לילה. אין הוא מאנשי התמרון המובהקים*, דבר הנובע בלי-ספק מתפיסתו האטית במקצת ומאימונו הצבאי הנחפו והמקוטע.

תפארתו על ההגנה, וההגנה הפסיבית, שבה הגיע לדרגת השלמות ואין דומה לו. משהעמד בעמדה, הרי הוא יורה היטב ולמרחוק, הודות לראיתו הטובה, וכן מקרוב - בשל עצביו החזקים. בחפירתו, מאחורי קיר קטן של אבני שדה או על גבי סוללת-עפר, הריהו מחזיק מעמד זמן בלתי מוגבל, מבלי שיהיה צורך להחליפו. כשברשותו כמות כדורים מספקת, מעט מים, מזון דל וסיגירות - הוא נלחם עד הסוף ונהרג במקום. קשה להתקרב אליו בשל עקשנותו וקור רוחו. הוא יסכון למלחמת-רחוב, והוא ישכיל לסול לו את דרכו בקרדום ולהשתמש בנפט וברימונים, ואף בעינטאב, מול רכב משורין, ראינוהו כפי שהכרנוהו בקרבות העבר: ליד קונסטנטינה, סליסטריה, פלבנה, צ'טלג'ה, קרנס-ד'רה** שום עם בעולם, פרט אולי לעם הספרדי, לא עמד בהגנות כה רבות וכה נאות. להחזיק מעמד זוהי הטקטיקה ההיסטורית שלו. נסיים: כשהתורכי נלחם בהגנה או בחפירות, מוטב להמנע (או, יותר נכון, אסור) מלהתקיפו מן החזית, אלא אם יש ברשותך ציוד למכביר, וגם

* בנימוחיו לחץ את עינטאב מן המצור והתקפותיו על שירות משמשים הוכחה מכרעת לכך.
** קרבות מכבוש אלג'יר ע"י הצרפתים, ממסעות המלחמה הבלקניים ב-55-1854, 78-1877, ובמלחמה העולם הקודמת. - המערכת.

או לא קל הדבר. אל לנו לשכוח עקרון זה — כשהאויב הוא תורכי. מן ההכרח לאלצו שיתחיל בהתקפה, ולעבור פתאום להתקפת-נגד; או, אגב התקפה לעקפו ע"י תמרון בדרך של לפיפה או איגוף. במקרה זה נפוגה עקשנותו והוא נעלם במהירות מפליאה מבלי שינסה לערוך את כוחותיו מחדש.

אולם (וזה הוא פרט הראוי לתשומת לב מיוחדת) לתכונות טקטיות מובהקות אלו של הגנה הוא מצרף גם סגולות איסטרטגיות חוקפניות נעלות, כגון: קלות ומהירות התנועה. כתוספת לכשרון-המסע, לחסנו הגופני ולפשטות צרכיו של החייל התורכי, שמשו ארגונו וזיונו, שלא זו בלבד שלא שיתקו אה תכונותיו אלה, אלא אף הפכו אותן ליתרון לו.

לרשות מפקדת אנקרה לא עמד תחילה אלא מספר חיילות סדירים מוגבל. המונח „דיוזיה“, שבה השתמשו לציון יחידה זו או אחרת, אינו צריך להטעותנו. הריכוזים המעטים הגדולים יותר לא היו בני קיימא ונוצרו למטרה מסויימת, כגון החשת עזרה לעינטאב, היא „ןךךן העותומנית“. להתנגדותה ולשחרורה ייחסו הכמאליים חשיבות רבה, מוסרית יותר מצבאית. עינטאב — עיר גדולה, בת 100.000 תושב בערך, מבודדת בין ההרים — יכלה להשאר מחוץ לתחום כל פעולה צבאית. ברצונם המשותף של שני היריבים, הפכה למרכז הגיבוש של כוחותיהם.

בכל מקום אחר היו הכוחות הסדירים התורכים מחולקים לפלגות קטנות, על פי רוב בטליון שמספר אנשיו מצומצם (400 לכל היותר). שמשו גרעין וסעד לכוחות האי-סדירים, אף הם מפוצלים עד מאד. לפרקים, כגון בהרי אמגוס, במרץ 1921, צרפו אליהם כוחות ז'נדרמריה רכובה שלחמו כחיל רגלים. הודות לקלות תנועתן, לאהדה מצד רוב האוכלוסיה, לשלטון האימים, שלו היו נתונים החוגים אוהדי צרפת, יכלו פלגות כגון אלו לחמוק בין המשמרות והשדרות הנעות בלי שירגישו בהן. בסוריה לא היתה מעולם חזית שלמה. אפשר אף לומר כי לא היתה שם חזית כלל, במובן האירופי של מונח זה. בסביבות אלו שטרם הוכנעו, במקום שהאויב ארב בכל אתר ואחר, היתה תוצאת פעולתן של השדרות הנעות זעומה*. אכן, בניגוד למערב, שבו החזית היתה שלמה והאגפים בלתי-ניתנים לפגיעה, הצטמצמה החזית כאן בראשי השדרות, שדמו לשני מגרפה וביניהן רוחים גדולים שנתנו לאויב את האפשרות להרבות בהתקפות על האגפים, מה שגרם לארגון שיירות עוד יותר עמוסות וכבדות. אפילו חזית קיליקיה בסוף תקופת הכבוש, למרות ארגונה הטוב, הכילה פרצות שדרכן אפשר היה להתגנב, לפחות בלילות; וכך, כשרצתה המפקדה הכימאלית להסעיר סביבה ידועה, לא נרתעה מהניע בטליון בודד במרחק מאות קילומטרים מבסיסו, ובטליון זה שמש מרכז הת לכודות.

נראה הדבר, כי בדרך זה נעזר אבראהים הנאנו** ב-קוסאיר, בפברואר 1921, ע"י פלוגה תורכית סדירה (קול החצוצרה שלה היה מגיע אלינו):

* רונמה בולטת להנחתו זאת של המחבר משמש ספור מאורעות תל-חי. — המער.
** מראשי המרד בצפון סוריה בימים ההם. — המער.

בדרך זה הונע ביולי אותה שנה בטליון סדיר לשייך-קאווי, הנמצאת באותה סביבה (דרומית לאנטיוכיה). אותו בטליון נצטוו ע"י כימאל, יום לפני המועד שבו קוינו להתנגש אתו, לסגת צפונית ולשמש תגבורת לצבא הנלחם ביונים. יסודות כה קלים לא התיצבו בדרך כלל בגלוי נגד התקפותינו, מלבד בכדי לחפות על נקודה או לחסום דרך בכוון ידוע. במקרה זה היו מתקבצים במהירות (כדי למנוע למשל שדרה שלנו מחלץ עירה נצורה) ועמדו נגדנו בכוח עקשנותם והצלחתם הרגילות. במקומות אחרים שמשו כוח משען ועדוד לא יסדירים, שעליהם הוטל לפשוט על סביבה ידועה ולהרבות בהתקפות גריליה קטנות. לתפקיד זה שהוטל עליהם היו זקוקים לא רק לכוחות מפוצלים, אלא גם לציוד שלא יכביד על נושאו. לכימאליים היה עד התבוסה היונית, ולמרות משלוחי הגרמנים והרוסים, רק ציוד דל. אך המעט שהיה בידיהם התאים במיוחד לצורת המלחמה כפי שתכנוה.

כמעט כל צבאם היה חיל רגלים. לחיל הפרשים נודעה חשיבות בזמן מאוחר יותר, במלחמה נגד היונים; ראיונם מעט גם מסביב לעינטאב, ביחוד בקרב איקיו-קמילו ב-18-19 ינואר 1920. חיל רגלים זה היה מזוין כמעט רק ברוביים. זיגם היה במצב מצוין, כמות הכדורים מספקת, והם ידעו להשתמש בו ביד חרוצים. נשק זה, שלא היה אחיד, הצטרף על פי רוב מרובי-מאוור תורכים בני 7.65 מ"מ, רובים גרמניים, בני 7.9 מ"מ או רובי מרטיני מחודשים*. זמן מועט לפני פרוץ המלחמה, ואף בעצם ימי המלחמה, הפכה תורכיה את רובי המרטיני (נמצאו ברשותה כמה מאות אלפים ויש אומדים את מספרם ב-500,000) לנשק קטון-הקליבר, מותאם לכדור המאוור התורכי. חידושו של נשק זה לא היה ידוע לנו וכונתו היתה, כנראה, לשפר את זיון האי-סדירים. רובה המרטיני המחודש, רובה היורה כדור אחר כדור ושהספקו אטי, הריהו מסוכן בשל דיוקו הרב. בין שהוא יורה במאוור בין במרטיני - החייל התורכי ואיש ה-צ'טה" (להם דומים אנשי כנופיות סוריות מסוג ידוע בעבר) - הרי הוא תמיד מסוכן בשל האש המדויקת שהוא ממטיר למרחקים שלא שערנו (עד ל-800 מטר; במרחק זה קלעו הכדורים ברבוע של כמה מטרים מסביב למטרה).

בהיותם פחות או יותר נצורים בעינטאב, ידעו התורכים להתגבר על המחסור בתרמילים ע"י סדור בית מלאכה ארעי. הכדורים (מחודדים כעין כדור S) היו מעופרת טהורה, מחוסר מתכות אחרות; התברר שפעולתם היתה יעילה במיוחד נגד רכב משורין, ביריה לטוח קטן. העופרת מתנדפת אגב מגע בשריון, היא חודרת בעד אשנב-הראיה בצורת רסיסים קטנים, כשהיא פוצעת בפניהם של שבעה מתוך כתה בת עשרה אנשים המנסה להתקדם. מכונות-היריה מכסים או ליואים היו נדירות, אך השמוש בהן יעיל כמו ברובה. השתמשו בהן על הרוב כשהן מבודדות (לא בסוללות).

צבאות המערב אינם תופסים מלחמה בלי התערבות מרוכות של הארטילריה, וחשיבותה של התערבות זו גדלה והולכת. פעולה קטנה שבקטנות תובעת

* נמצאו גם רובים רוסיים, יוונים, איטלקיים ו... צרפתיים.

הכנה ע"י התותח. התורכים, לפחות בקיליקיה-וסביב עינטאב, הצליחו מתוך הכרח לנהל קרבות, אם לא בלי כל ארטילריה הרי בארטילריה דלה עד מאד. כלי היריה היו שונים מאד לפי מוצאם והקליבר שלהם: גרמניים בני 150, 105, 77 מ"מ, רוסיים בני 3 אינטש וכו' וכו'. הציוד בפגזים היה דל, ולעיתים בינוני באיכותו. השמוש בסוללות שלמות לא היה שכיח; כבמכונות-יריה כך השתמשו בתותחים בודדים במקומות רגישים ביותר. היריות, על פי הרוב מדויקות. היו מכונות ברצון לארטילריה שלנו, והפגיעות במטרה לא היו נדירות ביותר. על אף היותם עניים בציוד לא הססו התורכים מלסכן את תותחיהם. לא יפלא, כי בעמדם מול אויב זריז ורב יומה כקלעינו האלג'יריים היו נאלצים להפקיר כמה מתותחיהם. במאמצייהם לשוב וללכדם היו מנסים את כוחם בהתקפה נגדית. שמענו אך על מקרה בודד. שבו הוכתרה פעולה זו בהצלחה.

התותח הצרפתי הטיל עליהם אימה והחיילים התורכים, כסדירים וכאי-סדירים, לא עמדו בפני אשו היטב, ולא זמן ממושך.

בהיות חייליהם מאורגנים ומצוידים אך למחצה, ברור, כי היה באפשרות התורכים לצמצם עד למינימום את מכת שיירות האספקה ששמשו אבן נגף על דרך שדרותינו הנעות. לדעת המפקדה הכימאלית, על המלחמה להזין את המלחמה, וצריך היה הצבא להשיג את כלכלתו מהארץ עצמה שבה הוא פועל. מבלי לדאוג הרבה לשלומה: תורה שהיא כולה תורכית-וכולה גרמנית. החבלים נוצלו, איפוא, בצורת החרמות במקום. כשהיו החרמות אלו נוגעות באוכלוסיה הנוצרית היו מגיעות לשעור עצום. מעשי עונש איומים נתכו על הכפר אם לא היה ממציא מיד את הכמות שנדרש לספק, ללא ערעור; החרמות אלו היו נהוגות לגבי בהמות משא, שהו את רוב מנינן של שיירות-האספקה; לגבי צרכי המזון, אותם צרכי המזון עצמם שבני הארץ צורכים אותם; לגבי "עצב המלחמה", לאמור, מטבעות כסף וזהב שנמצאו בשפע בליבנט, למרות מלחמת העולם. לירת-הזהב ומגידית-הכסף היו המטבעות היחידות שנתקבלו ברצון ע"י אנשי הכפר. ורק מתוך איומים בעונש הניעום לקבל את התשלום בשטרות ניר תורכיים, מצריים או סוריים; ואחרון-אחרון, "החרמות" אלו לא פסחו גם על בני אדם (גיוס).

וכאן הגענו לעיקר שיטת מלחמתם של התורכים בליבנט. הכוחות הסדירים הדלים בלבד, כפי שתיארנום, לא היו מספיקים לכימאליים בכדי לעמוד בפני הצרפתים ולהצליח. בשנת 1920, בהדירתם לקיליקיה, ובמצור על נקודות משמר רבות, מבלי שיעזרו ע"י כל האוכלוסיה התורכית, התורכמנית והקורדית. נציין, לעומת זאת, את האהדה לצרפתים שרחשו ערביי מוסלו (בסביבת טרסוס), צאצאי הפלחים המצרים שיושבו על ידי אברהים פחה; אלה עמדו לצדנו בגלוי, ואשר לתושבים הנוצרים, הרי אלה או שספקו לצרפתים לפחות עזרה בסתר, או שהעדיפו לשבת רועדים ופסיביים בין שני המחנות. מוציאים אנו מכלל זה כמה גרעינים ארמניים (ובראשם - המיליציה בעינטאב) שהראו, בהלחמם לצדנו, מרץ לוחם ראוי להערכה.

- כיצד הוצאה עזרת התושבים המוסלמים לפועל?
 א. ע"י פניה אל אנשי הכנופיות, כלומר לעזרת החיילים האי-סדירים.
 ב. ע"י הכללה, ארעית או קבועה, של חיילים ותיקים, – בכנופיות או בצבא הסדיר.
 ג. ע"י השתתפותם – פחות או יותר מרצון – של אזרחים מכל גיל ושל אכרים שתאות הבצע והביזה הניעתם, או שהוסחו למלחמת מצוה או שנענו לצו הגיוס.
 קשה להבדיל הבלדה קפדנית בין שלושת הסוגים דלעיל, שהם שוים בכמה פרטים, ולומר היכן התחיל השודד ונגמר חייל-המלואים, היכן התחיל המתנדב ונגמר המגויס.

קפטן סיריל פולם

”מלחמת הבזק”

(תיאוריות שנתאמתו ברוסיה)

מאמר זה של הקפטן פולם הריהו, בצורתו, סקירה על ספר, אולם תוכנו הוא אחד מטיכומי מהותה של „מלחמת הבזק” הברורים ביותר שהוטיעו עד כה. מאחר שמבנהו המורכב במקצת של הספר עצמו ואופיו המקצועי ביותר אינם מאפשרים (מכל מקום – לפי שעה) פרסום פרק או קטעים מתוכו, – מצאנו לנכון לא למנוע מהקורא העברי לפחות את הסקירה המאלפת הזאת, אם כי במספר נקודות נאלצנו להעיר אי-אלו הערות לשם באור.
 מיותר להוסיף, כי כמה פרטים במאמר זה ממהלך מלחמת רוסיה-גרמניה, מתכארים ע"י זמן כתיבתו – לפני כמחצית שנה ויותר.

בחדשים האחרונים הרבינו לקרוא על טריזים שתקצו הגרמנים בחזית הרוסית. עתים שומעים אנו אח"כ כי טריזים אלה נקטמו או לפחות „הוקהו”. אולם לעתים קרובות אנו רואים, לצערנו, כי טריזים אלה מתרחבים כדי פרצות גדולות, אלא שפרטיו של תהליך זה חסרים לנו. יש להודות, כי מעטים מאד הם הסופרים הצבאיים האנגלים שהתמחו בנתוח טקטי, וכל הספרות שלנו על נושא זה, בין שנכתבה לפני פרוץ המלחמה ובין שנכתבה לאחר כך, אין בה כדי להשביע רצון. אין לנו מחסור במחקרים על אסטרטגיה, וכן מצויים למדי דיונים על חדושים טקטיים הגלויים לעין כל. אולם מיצוי הטקטיקה, על כל המסתעף ממנה, אינו שכיח כל עקר. והלא הטקטיקה היא בסיסה של האסטרטגיה. התכניות האיסטרטגיות – ערכן הוא רק אקדמי בלבד כל עוד לא הוכה האויב על שדה הקרב ממש. והנה נתפרסם עתה ספר שאינו רק מחקר מקורי של הטקטיקה החדשה בלבד, אלא שהוא גם נותן משמעות חדשה לכל דר"ח ולכל אגרת המגיעים מן החזית הרוסית. הוא מוסיף ממשות לתמונות המצטיירות במוחנו על מסע מלחמה זה, אם כי נכתב לפני שהתחיל המסע. אמנם, אין בהופעתו של ספר זה כדי להמתיק את דברי הבקורת לגבי ספרותנו הצבאית, כי פ. א. מיקשה,